

Datum raadsvergadering 07-03-2012
Raadscommissie Onderwijs en Welzijn
Datum raadscommissie 04-04-2012
Publiciteit Persbericht PB
Bijlagen 1

Registratienr. OS 12.2997956
Datum B&W besluit **20 maart 2012**
Portefeuillehouder Elly Pastoor
Steller C. Shamburg
Telefoon 6188
E-mail clyde.shamburg@groningen.nl

Onderwerp

Kadernota "Op naar schoolgebouwen van de toekomst"

Concept raadsbesluit

De raad besluit:

- I. de kadernota "Op naar schoolgebouwen van de toekomst" als visiedocument vast te stellen;
- II. het college te verzoeken de kadernota in samenwerking met de schoolbesturen nader uit te werken.

Aanwijzingen: status, deadline, visietrommel

Afgehandeld en naar archief

Paraaf

Datum

Classificatienr. _____

Publiekssamenvatting

"Voor het welbevinden van leerlingen is naast goede pedagogische ondersteuning een stimulerend en gezond schoolgebouw een eerste vereiste. Goed ontworpen en onderhouden scholen werken opbeurend voor zowel de lichamelijke gesteldheid als de gemoedstoestand van kinderen en onderwijskrachten. Een school die als duurzaam gebouw zichtbaar en beleefbaar is, speelt bovendien een educatieve rol in hoe wij omgaan met de (gebouwde) wereld waarin wij leven."

Aldus (oud) Rijksbouwmeester Liesbeth van der Pol in haar advies "Gezond en goed - scholenbouw in topconditie".

Alle Groningse schoolgebouwen zijn volgens geldend beleid goed onderhouden, technisch en kwalitatief goed. *Met de gebruikswaarde en de functionaliteit van gebouwen wordt naar onze mening echter te weinig rekening gehouden in de onderwijshuisvestingsregels.* Een gevolg daarvan is het ontstaan van schoolgebouwen die voldoen aan de wetgeving, maar waar gebruikers zich minder prettig voelen - de jas past, maar de snit belemmert vrije beweging.

"In kennisstad Groningen willen we geen talent onbenut laten", schreven we in het collegeprogramma *Groningen, progressief met energie*. Het uitspreken van die ambitie schept verplichtingen. In Groningen gaan we voor de topconditie-schoolgebouwen van de Rijksbouwmeester! We noemen ze *schoolgebouwen van de toekomst*. Om dat te bereiken is de kadernota "Op naar schoolgebouwen van de toekomst" opgesteld. In de kadernota staan voorstellen om de onderwijsgebouwen te moderniseren en tevens geschikt te maken voor opvangvoorzieningen en bewegingsonderwijs.

Groningen heeft tevens de ambitie om dé onderwijsstad van Nederland te worden en daar horen moderne en flexibele schoolgebouwen bij.

In onze visie biedt het schoolgebouw van de toekomst bouwtechnisch goed onderhouden voorzieningen, die voldoen aan de actuele onderwijsinhoudelijke eisen en aan de nieuwste eisen die gesteld worden aan het binnenklimaat en energiegebruik. Het gebouw is daarnaast gebruiksvriendelijk en stimuleert zijn gebruikers om hun innovatieve en creatieve vaardigheden optimaal te ontplooiën. De toekomst vraagt verder om flexibele schoolaccommodaties waar onderwijs herkenbaar de hoofdfunctie is, maar waar ook ruimte geboden wordt aan kinderopvang, aan voor- en naschoolse opvang en aan bewegingsonderwijs.

Uitgaande van doorgaande leerlijnen voor kinderen en het stimuleren van op ontwikkelingsgericht basisprogramma's van voor- en vroegschoolse educatie (vve) moeten schoolgebouwen geschikt zijn voor en ruimte bieden aan deze activiteiten.

Om dé school van de toekomst te kunnen bouwen, willen we een prijsvraag uitschrijven waarin we drie architecten vragen hun ontwerp ervoor te maken. Met de Frisse schoolnormen, mogelijkheden voor onderwijsprofilering, ruimte voor passend onderwijs en het optimaal gebruik van ICT als uitgangspunten moeten de ontwerpstudies inspirerend en richtinggevend zijn voor de nieuwbouw van scholen in de stad. Wij stellen voor de Rijksbouwmeester en twee andere architectenbureaus te vragen een ontwerpstudie te maken voor de school van de toekomst.

Bij het zoeken naar de best mogelijke verbouwing van een bestaande school tot een school van de toekomst hebben we dit instrument al ingezet: wij hebben drie architecten gevraagd om ontwerpstudies te maken voor het aanpassen van een school uit de jaren 60, de Bisschop Bekkersschool. De ontwerpstudies zijn klaar en zowel het schoolbestuur als de gebruikers zijn enthousiast over de mogelijkheden die renovatie biedt voor het opwaarderen van hun schoolgebouw.

Voorgesteld besluit

Zie voorblad

Inleiding

De raad heeft naar aanleiding van het IHP 2012–2015 in een motie van 29 juni 2011 gevraagd een aanvalsplan "Onderwijshuisvesting op orde" te ontwikkelen die verder reikt dan 2015. In het plan moest aandacht worden besteed aan het verbeteren van het binnenklimaat, het bevorderen van duurzaamheid en het verbeteren van de akoestiek van schoolgebouwen. Ook de gebruikskwaliteit (toekomstbestendigheid) moet worden verbeterd. Daarvoor is een vernieuwende visie op onderwijs-huisvesting nodig.

Met de kadernota "Op naar schoolgebouwen van de toekomst" wordt een toekomstvisie, een stip op de horizon, geformuleerd en uitvoering aan de motie gegeven.

Beoogd resultaat

Toekomstbestendig schoolgebouwen in topconditie die voldoen aan de eisen van de tijd.

Kader

In de huisvesting van scholen voor basis- speciaal en voortgezet onderwijs speelt de gemeente een centrale rol. Groningen hanteert als doelstelling voor de wettelijke opdracht om te voorzien in adequate onderwijshuisvesting: "het zorgdragen voor de planning en financiering van een evenwichtig gespreid, in kwantitatief opzicht toereikend en kwalitatief hoogwaardig gebouwenbestand." Uitgangspunt is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van schoolbesturen en gemeente voor de kwaliteit van de onderwijsgebouwen en de gemeentelijke regierol in deze.

De nu voorliggende kadernota is gericht op de huisvesting van het basisonderwijs. Het speciaal onderwijs wordt, afhankelijk van de veranderingen in het kader van passend onderwijs en de eventuele aanvullende bekostiging van huisvestingsconsequenties door het Rijk, in een later stadium meegenomen bij de uitwerking. Het voortgezet onderwijs ontvangt van het Rijk rechtstreeks de vergoedingen voor aanpassing en renovatie van hun schoolgebouwen. Met het voortgezet onderwijs zal overleg worden gevoerd over de inzet van deze middelen voor het verbeteren van hun schoolgebouwen.

De kadernota vormt het beleidskader voor het gezamenlijk met schoolbesturen te ontwikkelen Masterplan. Het daarbij uit te voeren inventarisatieonderzoek levert de bouwstenen voor het maken van dit masterplan om alle schoolgebouwen toekomstbestendig te maken. Het Masterplan bevat een opsomming van alle maatregelen, voorstellen voor de financiële dekking en een planning voor de gefaseerde aanpak.

Argumenten/afwegingen

De gemeente heeft qua bouwjaar meerdere categorieën schoolgebouwen. Afhankelijk van de leeftijd is het in meer of mindere mate noodzakelijk schoolgebouwen te moderniseren.

De huidige wetgeving en de verordening is te beperkt voor dit soort modernisering. In de kadernota is daarom aanvullend beleid geformuleerd als basis voor de uitvoering en bekostiging van de modernisering van de schoolgebouwen.

In de nota wordt per leeftijdscategorie aangegeven wat de te verwachten kosten van aanpassing en renovatie zullen zijn. Het uitgangspunt in de nota is dat de gebouwen in 2020 voldoen aan de in de

nota aangegeven criteria en uitgangspunten. Voor de kadernota is een globale doorrekening van de te verwachten financiële effecten gemaakt. Zie hiervoor het onderdeel financiële consequenties.

Voor de uitvoering van de kadernota moet een Masterplan met een plan van aanpak per school worden opgesteld.

Gemeente en schoolbesturen zijn samen verantwoordelijk voor de kwaliteit van de onderwijsgebouwen. Wij geven uitvoering aan de motie van de raad, waarin wordt gesteld dat er een aanvalsplan onderwijshuisvesting op orde moet worden opgesteld. Met dit aanvalsplan moet de onderwijshuisvesting in de stad op een niveau worden gebracht dat past bij de ambitie om onderwijsstad van Nederland te zijn. Dit betekent dat wij kiezen voor een versterking van de gemeentelijke regierol.

Maatschappelijk draagvlak/participatie

De inbreng en medewerking van schoolbesturen is essentieel voor het welslagen van het voorliggende aanvalsplan. Meerjarenonderhoudsplannen zullen afgestemd moeten worden met de renovatieplannen en ook zal scholen gevraagd worden een visie op de noodzakelijke onderwijskundige aanpassingen per gebouw te ontwikkelen om optimaal te kunnen profiteren van de gemeentelijke inzet.

Financiële consequenties

Voor de grootschalige renovatie is een kostenindicatie gemaakt. Er is aan de hand van de nieuwbouwwaarde van een gebouw een bepaald percentage genomen dat moet worden ingezet voor het verlengen van de levensduur van een gebouw. De gebouwen zijn ingedeeld in categorieën, te weten gebouwen jonger dan 13 jaar, gebouwen tussen de 13 en 25 jaar en gebouwen ouder dan 25 jaar. Het in te zetten percentage varieert al naar gelang de leeftijd van het gebouw. In totaal bedragen de kosten een bedrag van tussen de € 31 en € 43 miljoen. Jaarlijks kan ca. € 1,5 miljoen binnen de reguliere budgetruimte onderwijshuisvesting worden gevonden. In het Masterplan zal in beeld worden gebracht welke maatregelen nodig zijn en welke fasering van uitvoering daarbij passend is. Voor de bekostiging van deze aanpassingen zal afhankelijk van de fasering de dekking worden gezocht. Daarbij wordt de budgettaire ruimte binnen het budget onderwijshuisvesting betrokken en wordt in beeld gebracht in welke mate additionele middelen noodzakelijk zijn. Daarbij worden externe financieringsmogelijkheden betrokken. Uiteindelijke realisatie is hiervan afhankelijk. We zullen het thema onderwijshuisvesting meenemen als integraal onderdeel van de wijkvernieuwing.

Realisering en evaluatie

In 2012/2013 wordt het Masterplan opgesteld en de eerste plannen van aanpak per locatie opgesteld. In 2013 kan worden begonnen met de uitvoering.

Na het uitvoeren van de plannen van aanpak evalueren we het uitvoeringsplan. Gedurende de looptijd van dit aanvalsplan wordt de raad periodiek geïnformeerd over de voortgang.

Kadernota

Op naar schoolgebouwen van de toekomst!

Maart 2012

Voorwoord

Eind juni 2011 heeft de gemeenteraad unaniem een motie aangenomen waarin wordt opgeroepen tot het opstellen van een aanvalsplan 'Onderwijshuisvesting op orde'. Dit aanvalsplan moet erop gericht zijn de onderwijshuisvesting in de stad op een niveau te brengen 'dat past bij de ambitie om Onderwijsstad van Nederland te zijn'. In de motie verzoekt de raad om een meerjarige ambitie die veel verder gaat dan de reikwijdte van de huidige jaarlijks bij te stellen Integrale Huisvestingsplannen (IHP's).

Wij willen deze uitdaging aangaan. Geen voorstel binnen bestaande kaders, maar een aanvalsplan om onze schoolgebouwen in alle opzichten geschikt te maken voor de 21e eeuw; om alle leerlingen te huisvesten in de 'schoolgebouwen van de toekomst'. Goed om een visie te hebben ook in deze tijd met schaarse middelen.

In deze kadernota geven wij onze visie als stip op de horizon met een voorstel voor de uitwerking daarvan. De uitwerking ervan moet ter hand worden genomen in samenwerking met schoolbesturen en andere partners. Over onze ambities zullen wij het gesprek aangaan. In een met hen te ontwikkelen Masterplan, waarbij rekening wordt gehouden met de uitkomsten van de discussie over de evaluatie van de vensterscholen, zullen we aangeven hoe vorm kan worden gegeven aan realisering, het tempo ervan en wat dat betekent voor de keuzes, prioriteiten en inzet van middelen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 vindt u onze visie op de scholen van de toekomst. We beschrijven de eisen aan de schoolgebouwen en het onderwijshuisvestingsbeleid die voortvloeien uit de visie en we geven de reikwijdte van het aanvalsplan aan.

Hoofdstuk 2 gaat in op de knelpunten die we ervaren in de huidige schoolgebouwen.

In hoofdstuk 3 presenteren we de stappen die we willen volgen om tot de schoolgebouwen van de toekomst te komen.

Hoofdstuk 4 bevat een aantal aandachtspunten die van belang zijn voor het proces en in hoofdstuk 5 geven we een indicatie van de kosten die gemaakt moeten worden om de schoolgebouwen van de toekomst te realiseren.

In de bijlagen treft u achtergrondinformatie aan: een beschrijving van de onderwijshuisvesting op dit moment en een prognose van de ontwikkeling van de leerlingenaantallen.

Inhoud

1 Het schoolgebouw van de toekomst

- 1.1 Gezond, stimulerend en flexibel
- 1.2 Voldoen aan verschillende eisen
- 1.3 Te stellen voorwaarden aan de huisvesting
- 1.4 Uitgangspunten onderwijshuisvestingsbeleid
- 1.5 Afbakening

2 Knelpunten in de huidige onderwijshuisvesting

- 2.1 Te weinig oog voor gebruikswaarde en functionaliteit in landelijke regels
- 2.2 Onvoldoende samenhang in beleid
- 2.3 Knelpunten in het bewegingsonderwijs

3 De weg naar de schoolgebouwen van de toekomst

- 3.1 Stappenplan
- 3.2 Prijsvraag

4 Aandachtspunten

- 4.1 Visie schoolbesturen
- 4.2 Uitvoering Integraal Huisvestingsplan 2012-2015
- 4.3 Gemeentelijke regie

5 Kostenindicatie

- 5.1 Berekeningssystematiek
- 5.2 Categorieën
- 5.3 Kosteninschatting

Bijlagen

- A Stand van zaken onderwijshuisvesting
- B Geschatte ontwikkeling leerlingenaantallen

1 Het schoolgebouw van de toekomst

'Voor het welbevinden van leerlingen is naast goede pedagogische ondersteuning een stimulerend en gezond schoolgebouw een eerste vereiste. Goed ontworpen en onderhouden scholen werken opbeurend voor zowel de lichamelijke gesteldheid als de gemoedstoestand van kinderen en onderwijskrachten. Een school die als duurzaam gebouw zichtbaar en beleefbaar is, speelt bovendien een educatieve rol in hoe wij omgaan met de (gebouwde) wereld waarin wij leven.'

Aldus (oud) Rijksbouwmeester Liesbeth van der Pol in haar advies 'Gezond en goed – scholenbouw in topconditie'.

Alle Groningse schoolgebouwen zijn volgens de bestaande normen goed onderhouden, technisch en kwalitatief goed. *Met de gebruikswaarde en de functionaliteit van gebouwen wordt naar onze mening echter te weinig rekening gehouden in de onderwijshuisvestingsregels.* Een gevolg daarvan is het ontstaan van schoolgebouwen die voldoen aan de wetgeving, maar waar gebruikers zich minder prettig voelen – de jas past, maar de snit belemmert vrije beweging.

'In kennisstad Groningen willen we geen talent onbenut laten', schreven we in het collegeprogramma *Groningen, progressief met energie*. Het uitspreken van die ambitie schept verplichtingen. In Groningen gaan we voor de topconditie-schoolgebouwen van de Rijksbouwmeester! We noemen ze *schoolgebouwen van de toekomst*. En we lanceren een plan om aan alle basisschoolleerlingen plaats te bieden in zo'n toekomstbestendig schoolgebouw in topconditie.

1.1 Gezond, stimulerend en flexibel

In onze visie biedt het schoolgebouw van de toekomst bouwtechnisch goed onderhouden voorzieningen die voldoen aan de actuele onderwijsinhoudelijke eisen en aan de nieuwste eisen die gesteld worden aan het binnenklimaat en energiegebruik. Het gebouw is daarnaast gebruiksvriendelijk en stimuleert zijn gebruikers om hun innovatieve en creatieve vaardigheden optimaal te ontplooiën. De toekomst vraagt verder om flexibele schoolaccommodaties waar onderwijs herkenbaar de hoofdfunctie is, maar waar ook ruimte geboden wordt aan voor- en naschoolse opvang en bewegingsonderwijs. Uitgaande van doorgaande leerlijnen voor kinderen en het stimuleren van op ontwikkelingsgericht basisprogramma's van voor- en vroegschoolse educatie (vve) moeten schoolgebouwen geschikt zijn en ruimte bieden aan deze activiteiten

Ruimte voor profilering

Meer dan nu zullen scholen zich in de toekomst willen profileren: niet alleen met een bepaald pedagogisch profiel als Dalton, Montessori of Vrije school, maar ook als school voor het ontwikkelen van bijzondere talenten: de cultuurschool, de sportieve school, de gezonde school, de techniekschool, de groene school enz. Wij vinden dat in een schoolgebouw van de toekomst ruimte moet zijn om profielen vorm te geven en uit te dragen. Scholen zijn concurrenten van elkaar en zullen geprikkeld worden om met hun profiel leerlingen te winnen. Voor de ouders levert het op dat ze meer mogelijkheden krijgen om de school te kiezen die bij hun kind past.

1.2 Voldoen aan verschillende eisen

Aan de schoolgebouwen van de toekomst worden in verschillende opzichten eisen gesteld. Bijvoorbeeld:

Ruimte voor beweging. Als omgeving waarin ze een groot deel van hun tijd doorbrengen, heeft de school op verschillende manieren invloed op de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen. Ze leren er niet alleen, maar bewegen, spelen en sporten er ook en ontdekken al bewegend hun mogelijkheden en beperkingen. Speelpleinen en gymnastiekaccommodaties moeten deze ontwikkeling optimaal versterken.

Bijzondere uitdagingen. Geheel in lijn met de ontwikkelingen rond passend onderwijs zullen toekomstige schoolgebouwen rekening moeten houden met de behoeften van kinderen uit het speciaal onderwijs. De lokalen zullen geschikt moeten zijn om ook kinderen met bijzondere uitdagingen (zoals een rolstoel) in staat te stellen zich binnen het regulier onderwijs te ontplooien.

Aanvullende voorzieningen. De school van de toekomst is het hart van samenwerkende voorzieningen gericht op ontplooiing en ontwikkeling van kinderen. De kern is het werk voor kinderen in onderwijs, opvang en zorg en hun ouders. Samenwerking in die kern moet dienstbaar zijn aan de doorgaande lijn. Om die kern staan vervolgens (afhankelijk van de kenmerken van de schoolpopulatie en de wijk) andere ringen van steun, voorzieningen en activiteiten in de wijk.

Vanuit de onderwijshuisvesting willen wij deze beleidslijn versterken door te zorgen dat de basisvoorzieningen zoals voor- en naschoolse opvang, kinderopvang en bewegingsonderwijs zoveel mogelijk in of in de directe nabijheid van de school zijn geconcentreerd.

Uitstraling. In lijn met de architectonische verworvenheden en ambities van de stad moeten schoolgebouwen ook een esthetische waarde hebben – een uitstraling waarmee ze een aanwinst betekenen voor de aantrekkelijkheid van de wijk.

1.3 Te stellen voorwaarden aan de huisvesting

Op basis van het hierboven geschetste concluderen wij dat de huisvesting van de basisscholen aan de volgende voorwaarden moet voldoen. Het schoolgebouw:

- is flexibel, zodat het onderwijsvernieuwingen en innovatieve projecten stimuleert;
- biedt voldoende ruimte voor individuele begeleiding van leerlingen;
- maakt onderdeel uit van een veilige schoolomgeving waar kinderen zich goed kunnen ontplooien;
- is energiezuinig, duurzaam en heeft een binnenklimaat dat voldoet aan het concept van de 'Frisse school';
- is geschikt voor het gebruik van hedendaagse digitale hulpmiddelen;
- is ontwikkeld in samenhang met de voor- en naschoolse opvang, het ontwikkelingsgericht basisprogramma en de kinderopvang.
- beschikt over voldoende buitenruimte / schoolpleinen en gymnastieklokalen voor bewegen en sporten; (medegebruik van buitenruimte en pleinen van scholen is buiten de schooluren mogelijk voor kinderen uit de buurt.)

- biedt de school de mogelijkheid om zich te onderscheiden met bijzondere aandacht voor ontplooiing van bepaalde talenten zoals techniek, cultuur en sport .

1.4 Uitgangspunten onderwijshuisvestingsbeleid

De school van de toekomst wordt voor ons het uitgangspunt. De inzet op het ontwikkelen van de schoolgebouwen van de toekomst betekent dat we het onderwijshuisvestingsbeleid tegen het licht houden. Als grondslagen, die vanaf nu gelden voor dat beleid, stellen wij het volgende voor:

- Het huisvestingsbeleid is flexibel om goed in te kunnen spelen op de steeds veranderende onderwijsomgeving.
- Bij nieuwbouw wordt actief gezocht naar mogelijkheden voor gezamenlijke huisvesting met voor- en naschoolse opvang, kinderopvang e.d. Bij locatiekeuze zal de aanwezigheid van andere functies voor de ontplooiing van kinderen worden meegewogen.
- Aanpassing van bestaande gebouwen en nieuwbouw gebeurt conform de gemeentelijke verordening, op basis van leerlingenprognoses, maatschappelijke ontwikkelingen en revitaliseringscriteria.
- Het onderhoud is gericht op handhaving van het in 2009 bereikte onderhoudsniveau.
- Gemeente, schoolbesturen en andere partners zoeken actief naar aanvullende financieringsmogelijkheden (inzet extra rijksmiddelen, aanvullende subsidies, enz. om het gebouw te optimaliseren).
- Bij het ontwikkelen van plannen voor nieuwbouw en renovatie van bestaande complexen wordt rekening gehouden met de uitkomsten van de discussie over de evaluatie van de vensterschool.
- Bij het (verbeteren van) huisvesting van scholen wordt het belang van een breed en divers onderwijsaanbod op wijk- en stedelijk niveau meegewogen.
- Bij het uitgangspunt 'in elke wijk een basisschoollocatie' wordt bij vervangende nieuwbouw, waar mogelijk en zinvol, uitgegaan van unilocatie. Daarmee bedoelen wij dat kleine losse dislocaties kunnen worden opgeheven.

1.5 Afbakening

In dit aanvalsplan beperken wij ons tot het basisonderwijs. Voor het speciaal onderwijs zullen de projecten die zijn beschreven in het Integraal Huisvestingsplan 2012-2015 worden gecontinueerd.

De SBO scholen en de (V)SO laten we buiten beschouwing omdat het Rijksbeleid 'passend onderwijs' nog niet volledig is uitgekristalliseerd. In afwachting van het Rijksbeleid zullen deze scholen vooralsnog via de reguliere kanalen van de verordening worden behandeld. Het Rijksbeleid is erop gericht dat zo veel mogelijk leerlingen van het SO doorstromen naar het reguliere onderwijs. Een consequentie hiervan zal het ontstaan zijn van overcapaciteit in het speciaal onderwijs en mogelijk een verlegging van de leerlingenstromen. Herschikking, samenvoeging en ook in het uiterste geval sloop behoren tot de mogelijkheden voor SO-gebouwen. Zodra er meer duidelijkheid is, zullen wij met de betreffende schoolbesturen overleg voeren en met een beleidsnotitie komen over de bouwkundige toekomst van de schoolgebouwen bestemd voor leerlingen van het SBO en (V)SO. Voor alle duidelijkheid: de schoolgebouwen van het SBO en (V)SO maken deel uit van het project *Fris en Duurzaam*, en zullen dus net als de scholen van het basisonderwijs binnen vier jaar voldoen aan de eisen van het Frisse scholenconcept. Wel willen wij de

implementatie van de maatregelen in de tijd faseren totdat er meer duidelijkheid is over het rijksbeleid.

Het Voortgezet Onderwijs laten we buiten beschouwing omdat het de middelen van het Rijk rechtstreeks ontvangt in de lumpsumvergoeding en zelf verantwoordelijk is voor instandhouding, onderhoud en modernisering van de gebouwen. Gemeente en schoolbesturen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor nieuwbouw en uitbreiding op basis van bijvoorbeeld groeiende leerlingenaantallen (bij een aanvullende huisvestingsbehoefte van meer dan tien procent) en voor vervangende nieuwbouw voor (technisch) verouderde schoolgebouwen. Wij zullen wel met de schoolbesturen van het VO overleg voeren over de inzet van middelen die ze rechtstreeks van het Rijk ontvangen voor de upgradering van hun gebouwen.

2 Knelpunten in de huidige onderwijshuisvesting

De onderwijshuisvesting in Groningen voldoet aan de wettelijke normen. Toch ervaren leerkrachten en leerlingen een aantal reële knelpunten.

2.1 *Te weinig oog voor gebruikswaarde en functionaliteit in landelijke regels*

Het landelijke beleid rond onderwijshuisvesting is vastgelegd in de onderwijswetgeving en Verordening onderwijshuisvesting. Gemeenten vinden hierin de wettelijke basis om schoolgebouwen in stand te houden, aan te passen en te vernieuwen. De regels in de verordening zijn geen statisch geheel: ze worden steeds aangepast aan de veranderende eisen van de tijd. Ontwikkelingen als klassenverkleining, onderwijskundige vernieuwing en grotere aandacht voor het binnenklimaat leiden daardoor tot majeure aanpassingen in de onderwijshuisvesting. Ook worden gebouwen aangepast wanneer het leerlingenaantal van een school groeit en capaciteitsuitbreiding noodzakelijk wordt. Het bekostigingsstelsel voor de onderwijshuisvesting is volledig ingesteld op dit proces van periodieke aanpassing aan de veranderende tijdsgeest.

Deze werkwijze heeft geleid tot een gebouwenbestand dat deels is vernieuwd en deels grondig is aangepast en uitgebreid. Alle Groningse schoolgebouwen zijn volgens geldend beleid goed onderhouden en daarom technisch en kwalitatief goed. De gebruikskwaliteit en de functionaliteit is daarmee nog niet optimaal. Schoolgebouwen voldoen wel aan de wetgeving, maar voor gebruikers zijn de gebouwen niet optimaal - de jas past, maar de snit belemmert vrije beweging.

2.2 *Onvoldoende samenhang in beleid*

Sinds de gemeente verantwoordelijk is voor de onderwijshuisvesting is voor een kwart van de gebouwen (21) nieuwbouw gerealiseerd, en zijn veel gebouwen aangepast en gerenoveerd. Ook nu loopt een aantal projecten om individuele gebouwen te verbeteren. Een korte opsomming:

1. Recent is een onderzoek gestart naar het verbeteren van het binnenklimaat. De raad heeft hiervoor middelen beschikbaar gesteld. Het streven is om in 2015 alle gebouwen te laten voldoen aan de norm Frisse scholen.
2. Diverse scholen onderzoeken in het kader van duurzaamheid de mogelijkheid van groene daken en het plaatsen van zonnecollectoren.
3. Er is meer aandacht voor bewegingsonderwijs en de geschiktheid van bewegingsaccommodaties wordt onderzocht (mede in verband met het mogelijk afschaffen van het schoolzwemonderwijs).
4. In programma's van eisen voor nieuwbouw wordt standaard gekeken naar de mogelijkheden van voor-, tussen- en naschoolse opvang.
5. Bij de Bisschop Bekkersschool onderzoeken architecten de mogelijkheden om het gebouw dat dateert uit de jaren '60 te upgraden en geschikt te maken voor de toekomst.

6. Bij verschillende scholen wordt momenteel gewerkt aan vervangende nieuwbouw en/of renovatie: Boerhaave Semmelweisstraat, Haydyschool, gymaccommodatie Violenstraat, De Starter (uitbreiding), Reitdiep (nieuwbouw).

Er gebeurt kortom heel veel, maar de samenhang tussen de projecten laat te wensen over. De oorzaken daarvan liggen in de snel veranderende wet- en regelgeving, in eenmalige projecten van het Rijk en in wensen van gebruikers. Bij het vormgeven van de schoolgebouwen van de toekomst willen wij meer samenhang aanbrengen in de verschillende deelmaatregelen en projecten.

2.3 Knelpunten in het bewegingsonderwijs

Om een goed beeld te krijgen van de knelpunten in het bewegingsonderwijs, hebben we eind 2010 een inventarisatie gehouden onder de schoolbesturen. Hieronder noemen wij de knelpunten en de mogelijke oplossingen.

Roostertechnische problemen doordat meerdere scholen en schoolbesturen gebruik maken van dezelfde accommodatie

We stellen aan schoolbesturen bloktijden beschikbaar die ze onderling kunnen verdelen waarbinnen schoolbesturen zelf de inroostering voor hun scholen kunnen regelen.

Te weinig kleedruimten / te kleine kleedruimte

Bij renovatie van de gymaccommodatie zullen we de kleedruimten aanpassen en vergroten en indien nodig extra kleedruimten realiseren. In nieuw te bouwen gymaccommodaties is extra kleedruimte de norm.

Grote afstand naar de accommodatie

De norm in de stad is maximaal 1 km tussen school en gymaccommodatie. Bijna alle scholen liggen binnen deze norm. In de bloktijden houden wij rekening met 20 procent meer tijd dan de norm. Daarmee compenseren we de reis- en omkleedtijd zodat er voldoende effectieve tijd (2 x 45 minuten) voor beweging overblijft.

Problemen met de groepsindeling bij scholen met meerdere locaties of een onevenwichtige opbouw van de leerlingpopulatie (leeftijdscategorieën)

Als de opbouw van een schoolpopulatie het noodzakelijk maakt om meer groepen te vormen dan genormeerd, dan zal hiermee rekening worden gehouden bij het beschikbaar stellen en het inroosteren van de bloktijden.

Verouderde inventaris

Er komt een externe check naar de inventaris. Waar nodig gaan we deze vernieuwen of aanvullen.

De schoolbesturen verwachten dat de roostertechnische problemen niet alleen met bovenstaande maatregelen kunnen worden opgelost. Het werken met blokuren biedt wel de nodige flexibiliteit. De voorgestelde verruiming van de norm met 20% zal volgens de besturen mogelijk niet voldoende leiden tot een optimalisatie van het bewegingsonderwijs.

De besturen geven op dit moment als advies een tweeledige oplossing. De norm verruimen van 2 x 45 minuten naar 2 x 60 minuten en de capaciteit van een gymzaal verlagen van 26 uur naar 24 uur.

Wij stellen voor de problematiek in twee fasen te behandelen.

Fase I

Wij starten met de systematiek van bloktijden die per schoolbestuur op basis van een verruiming van de norm met 20%. Eventuele fricties welke roostertechnisch ontstaan door het afschaffen van het schoolzwemonderwijs kunnen met deze maatregel worden opgevangen.

Met schoolbesturen is het volgende afgesproken:

- de roostertechnische problematiek en de gevolgen voor het gebruik van gymruimten dient vollediger dan tot nu toe in kaart te worden gebracht (verantwoordelijkheid schoolbesturen);
- de gemeente gaat door met het uitwerken van plannen voor de verandering van de inroostersystematiek. Na ontvangst van de schoolbestuurlijke gegevens zullen wij met de schoolbesturen overleggen over invoering van de nieuwe systematiek.

Fase II

De gemeente zal de gevolgen van de door de schoolbesturen aangedragen oplossingen berekenen voor de capaciteit van de huidige gymnastiekvoorzieningen in de stad.

Wij verwachten de notitie in het najaar te kunnen presenteren. De verdere uitwerking zullen wij meenemen in het op te stellen Masterplan.

3 De weg naar schoolgebouwen van de toekomst

3.1 Stappenplan

Om alle scholen voor basis onderwijs toekomstbestendig te maken, stellen wij onderstaand stappenplan voor.

Stap 1: Opstellen van eisen aan en normen voor de school van de toekomst

In deze notitie schetsen wij een beeld van het schoolgebouw van de toekomst. Dit beeld moet worden besproken (en indien nodig bijgesteld) met de schoolbesturen.

Schoolbesturen zijn autonoom en hebben eigen pedagogische en onderwijskundige profielen. Hun visie op de schoolgebouwen van de toekomst is van essentieel belang.

Stap 2: Inventariserend onderzoek

Met de schoolbesturen zullen wij een uitgebreid inventarisatieonderzoek uitvoeren dat *per schoolgebouw* de volgende gegevens moet opleveren:

- de ligging van het schoolgebouw in relatie tot zijn omgeving met als uitgangspunt de school als kindcentrum waar het kind en het onderwijs centraal staan;
- wijkvernieuwingsplannen waarbij aandacht besteed wordt aan de school als kloppend hart voor kinderen en ouders met daaromheen opvang- en zorg voorzieningen zodat de doorgaande lijn tussen onderwijs, opvang en zorg wordt geborgd; daarbij worden de uitkomsten van de evaluatie van de vensterscholen meegenomen.
- de (on)mogelijkheden om het gebouw aan te passen en toe te rusten voor de 21^e eeuw;
- de mogelijkheden om het gebouw te verduurzamen en het binnenklimaat te verbeteren;
- de mogelijkheden om bestaande leegstand te benutten voor opvang waar bijvoorbeeld vve kan worden aangeboden;
- de mogelijkheden van verplaatsbare nieuwbouw: gebouwen met een gebruiksduur van 20 tot 25 jaar met een hoge gebruikskwaliteit, goede functionaliteit en een hoogwaardige uitstraling; aangepaste bouwtechnieken maken dit mogelijk;
- een overzicht van de financiële consequenties en fasering in tijd van de voorgestelde maatregelen;

Ook de ideeën van de schoolbesturen over de gewenste profilering van de school worden in dit onderzoek meegenomen.

Stap 3: Opstellen Masterplan

Het inventarisatieonderzoek levert de bouwstenen voor het maken van een Masterplan om de schoolgebouwen toekomstbestendig te maken. Het plan bevat een opsomming van alle maatregelen, een voorstel voor de financiële dekking en een planning voor de gefaseerde aanpak.

Stap 4: Maken plan van aanpak per school

Op basis van het uitvoeringsplan stellen we per school een plan van aanpak op, in afstemming met de schoolbesturen. Ook lopende projecten (verbeteren binnenklimaat en vergroten duurzaamheid) en grootschalig onderhoud zullen een plaats moeten krijgen in het plan van aanpak.

Stap 5: Uitvoering plannen van aanpak

Vervolgens worden de plannen van aanpak per school uitgevoerd. De raad kan aan de hand van de fasering en voortgangsrapportages de voortgang bewaken.

Stap 6: Evaluatie en monitoring

Na het uitvoeren van alle plannen van aanpak evalueren we het uitvoeringsplan. Gedurende de looptijd van dit aanvalsplan zullen wij de raad periodiek informeren over de voortgang.

3.2 Prijsvraag

Om de nieuwe school van de toekomst te kunnen bouwen, willen we een prijsvraag uitschrijven waarin we drie architecten vragen hun ontwerp ervoor te maken. Met de Frisse schoolnormen, mogelijkheden voor onderwijsprofilering, ruimte voor passend onderwijs en het optimale gebruik van ICT als uitgangspunten moeten de ontwerpstudies inspirerend en richtinggevend zijn voor de nieuwbouw van scholen in de stad. Wij stellen voor de Rijksbouwmeester en twee andere architectenbureaus te vragen een ontwerpstudie te maken voor de school van de toekomst.

Bij het zoeken naar de best mogelijke verbouwing van een bestaande school tot een school van de toekomst hebben we het instrument prijsvraag al ingezet: wij hebben drie architecten gevraagd om ontwerpstudies te maken voor het aanpassen van een school uit de jaren 60, de Bisschop Bekkersschool. De ontwerpstudies zijn klaar en zowel het schoolbestuur als de gebruikers zijn enthousiast over de mogelijkheden die renovatie biedt voor het opwaarderen van hun schoolgebouw.

4 Aandachtspunten

Veel zaken hebben invloed op het proces op het proces om te komen tot de schoolgebouwen van de toekomst. We noemen hier onder een aantal belangrijke.

4.1 *Visie schoolbesturen*

Wij streven naar een inventarisatie van het gebouwenbestand, uitmondend in verbetermaatregelen die zijn afgestemd op de school van de toekomst. Dit onderzoek zal in nauwe samenhang met het onderwijsveld moeten worden verricht. Voor schoolbesturen is het belangrijk niet alleen hun pedagogisch profiel in het gebouw te 'herkennen', maar ook te beseffen dat een school van de toekomst méér is dan het uitdragen van een profiel. Wij willen een breedgedragen uitvoeringsplan presenteren waarin de gemeente, de schoolbesturen en de andere partners consensus hebben over een helder en duidelijk geformuleerde doelstelling voor de toekomst. Een plan waar wij samen de schouders onder kunnen zetten. De medewerking van schoolbesturen als hoofdgebruiker van een gebouw is dan ook van groot belang voor het welslagen van dit project.

4.2 *Uitvoering Integraal Huisvestingsplan 2012-2015*

In oktober 2011 heeft de raad het IHP 2012-2015 vastgesteld, met voorstellen voor vervangende nieuwbouw voor een aantal scholen. Wij stellen voor deze plannen doorgang te doen vinden. Wel zullen we met de schoolbesturen overleg voeren over het realiseren van een school van de toekomst en de gevolgen van het inventarisatieonderzoek voor de vastgestelde bouwplannen. Mogelijk kan in afwachting van het uitvoeringsplan in overleg met de schoolbesturen pas op de plaats gemaakt worden. De financiële dekking zoals geschetst in het IHP kan dan vertaald worden in de financiële kaders van het uitvoeringsplan.

4.3 *Gemeentelijke regie*

Gemeente en schoolbesturen zijn samen verantwoordelijk voor de kwaliteit van de onderwijsgebouwen. Wij geven uitvoering aan de motie van de raad waarin wordt gesteld dat er een aanvalsplan onderwijshuisvesting op orde moet worden opgesteld. Met dit aanvalsplan moet de onderwijshuisvesting in de stad op een niveau worden gebracht dat past bij de ambitie om onderwijsstad van Nederland te zijn. Dit betekent dat wij kiezen voor een versterking van de gemeentelijke regierol.

5 Kostenindicatie

Omvormen van alle gebouwen voor het basisonderwijs tot 'scholen van de toekomst' betekent dat we de komende tijd te maken zullen krijgen met grondige aanpassingen. Een inventariserend onderzoek zal moeten uitwijzen wat daarvan de exacte kosten zijn. De bouwkundige aanpassingen zullen per gebouw verschillen en we zullen rekening moeten houden met veranderingen in de leerlingenstromen, gebaseerd op prognoses. Sommige schoolgebouwen zullen te groot worden en bestaande ruimten zullen moeten worden aangepast. Het is daarom in dit stadium onmogelijk concreet aan te geven wat de kosten van een gewenste revitalisering/renovatie van de bestaande gebouwen zijn. Wel kunnen we een globale kostenindicatie geven.

5.1 Berekeningssystematiek

Een stelregel binnen de onderwijshuisvesting voor het verlengen van de levensduur en het renoveren en moderniseren van een schoolgebouw is het inzetten van 33 procent van de nieuwbouwwaarde voor de renovatie. Dit geldt voor een gebouw van circa 25 jaar oud. Voortbouwend op deze stelregel hebben we een systematiek ontwikkeld om de kosten van renovatie te schatten.

Per school hebben we eerst een prognose gemaakt van de leerlingenaantallen. Op basis hiervan hebben we bepaald wat de ruimtebehoefte is, uitgedrukt in m² bvo. Deze oppervlakte hebben we vermenigvuldigd met € 2.000 (bouwkosten per m² in 2012) om de nieuwbouwwaarde te bepalen. De kosten van de noodzakelijke aanpassingen zijn een percentage van deze nieuwbouwwaarde, dat toeneemt naarmate het gebouw ouder is. De maatstaf die we dan krijgen, is uiteraard een heel grove die niet meer dan een indicatie geeft van de te verwachte kosten. Voor het berekenen van de werkelijke kosten is een inventarisatie vereist van de noodzakelijke aanpassingen per gebouw.

5.2 Categorieën

We delen de schoolgebouwen in drie categorieën in:

Categorie A: gebouwen jonger dan 13 jaar

Categorie B: gebouwen tussen de 13 en 25 jaar

Categorie C: gebouwen ouder dan 25 jaar

Categorie A: gebouwen jonger dan 13 jaar

Deze gebouwen zijn vrij nieuw en daarom verwachten wij geen al te hoge aanpassingskosten. Het onderzoek zal zich voor deze gebouwen vooral richten op de extra ruimte die voor een school voor de toekomst nodig is. Het gaat om 21 gebouwen. We gaan uit van de algemeen aanvaarde stelregel dat de aanpassingen 3 procent bedragen van de totale investeringen. De totale renovatiekosten voor deze gebouwen bedragen dan € 1.000.000.

Categorie B: gebouwen van 13 tot 25 jaar

De categorie 13 tot 25 jaar bestaat grotendeels uit gebouwen waarvan de basis is gerealiseerd voor 1987, maar waarvoor door uitbreiding, aanpassing en renovatie een later gemiddeld bouwjaar geldt. Voor deze categorie hanteren we als stelregel dat de aanpassingen 10 procent bedragen van de investeringen. Dit komt neer op ongeveer € 8.000.000

Categorie C: gebouwen ouder dan 25 jaar

De categorie gebouwen 25 tot 40 jaar bestaat uit twee soorten accommodaties. Een deel van deze categorie is gebouwd tussen 1972 en 1987. Deze gebouwen staan vooral in de nieuwe wijken, zoals Lewenborg en Beijum.

Een ander deel bestaat uit gebouwen die als basis dateren van voor 1972, maar die aanzienlijk zijn uitgebreid, verbouwd, aangepast aan de tijd, gerenoveerd of gedeeltelijk herbouwd. Aanpassing hiervan kost volgens de stelregel circa één derde van de nieuwbouwinvesteringen. Geraadpleegde ervaringsdeskundigen houden echter ook rekening met 50 procent. De kosten voor het aanpassen van deze gebouwen variëren van € 22.000.000 (op basis van 33 procent) tot € 34.000.000 (op basis van 50 procent).

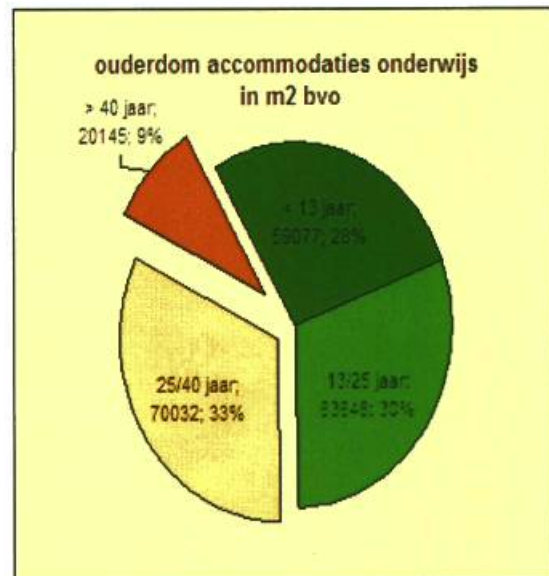
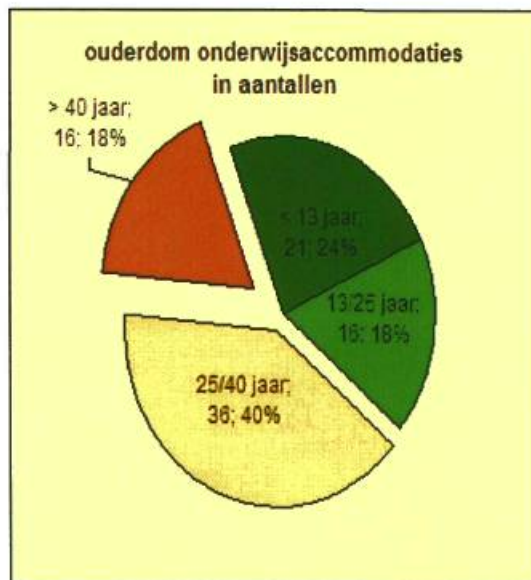
Voor deze categorie moeten de kosten voor renovatie worden gewogen en afgezet tegen de kosten van vervangende nieuwbouw. In het opstellen van het uiteindelijke plan zal dit aspect worden meegewogen.

5.3 Totale kostenniveau

De totale kosten voor het toekomstbestendig maken van alle gebouwen voor het basis-onderwijs lopen uiteen van op € 31 miljoen tot circa € 43 miljoen.

Bijlagen

Bijlage A: stand van zaken onderwijshuisvesting

Verantwoordelijkheidsverdeling

Schoolbesturen en gemeente zijn samen verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. Dit betekent dat de gemeente (financieel) verantwoordelijk is voor de investeringen in nieuwbouw, uitbreiding en eerste inrichting. De lasten en budgetten zijn opgenomen in de gemeentebegroting. Dit is de hoofdlijn in de onderwijswetgeving en ook de beleidsmatige praktijk in Groningen. Met die verantwoordelijkheid en met het instrumentarium (geld, verordening, IHP, jaarlijkse programma's) is het voor de gemeente mogelijk samen met de schoolbesturen sturing te geven aan de spreiding en kwaliteit van de onderwijsgebouwen in de stad.

De huidige gemeentelijke aanpak voor onderwijshuisvesting (sturing op de kwaliteit van de onderwijshuisvesting) is zowel pro-actief als reactief.

Pro-actief als het gaat om de integrale huisvestingsplanning op hoofdlijnen (IHP's en updates daarvan). Dat heeft bijvoorbeeld geleid tot het ontwikkelen van en het investeren in MFA's en vensterscholen, nieuwbouw van de vmbo-locaties en recent tot investeringen in duurzaamheid en binnenklimaat. De IHP's omvatten telkens een periode van vier jaar en vormen het beleidskader voor een integrale aanpak op hoofdlijnen. Deze methodiek stelt ons in staat de komende jaren flexibele en multifunctionele (onderwijs)accommodaties in stand te houden en waar nodig in kwaliteit te verbeteren of nieuw te realiseren. Dat doen we niet alleen. Het voorbereiden, vaststellen, uitvoeren en evalueren van het gemeentelijke beleid voor onderwijshuisvesting gebeurt in overleg tussen de gemeente en de schoolbesturen. Deze constructieve vorm van samenwerking willen we de komende jaren voortzetten.

Tegelijk is de gemeentelijke aanpak ook reactief van aard, vooral bij het jaarlijks op te stellen programma en overzicht. Het programma is gebaseerd op de verzoeken van

schoolbesturen om vergoedingen voor bijvoorbeeld groot onderhoud, huurkosten en OZB. De gemeentelijke verordening onderwijshuisvesting en het IHP vormen daarvoor het kader.

Technische kwaliteit schoolgebouwen

In 1998 (na de decentralisatie) en in 2009/2010 hebben wij de bouwtechnische kwaliteit van de casco's en het binnenonderhoud van de schoolgebouwen in beeld gebracht. De kwaliteitsmetingen van 1998 en 2009/2010 zijn door twee verschillende bedrijven uitgevoerd, op basis van dezelfde systematiek (conditiemeting). Het onderzoek in 2009/2010 leverde een positief beeld op, vergelijkbaar met de situatie in 1998. De kwalificatie van zowel de casco's als het binnenonderhoud was redelijk tot goed. Van grootschalig achterstallig onderhoud bleek, zowel voor het primair en het speciaal onderwijs als voor het voortgezet onderwijs, geen sprake.

In een rapportcijfer uitgedrukt: gemiddeld een 7,5 voor de onderwijsgebouwen in Groningen! Dat is de verdienste van de schoolbesturen en gemeente samen.

In het IHP 2012-2015 is het voornemen uitgesproken het gemeentelijke onderhoudsbeleid (het 'buitenonderhoud') voor de scholen van het primair en speciaal onderwijs te continueren. Het betekent dat we hiervoor jaarlijks een bedrag van € 1 tot € 1,5 miljoen blijven reserveren. Het schoolbestuurlijk (binnen)onderhoud is voor rekening van de schoolbesturen, die daarvoor in de lumpsum de nodige rijksbijdragen ontvangen.

Uiteraard is het van belang de bouwtechnische kwaliteit van de gebouwen te monitoren. Om de vijf jaar laten we de staat van onderhoud door een onafhankelijk bureau beoordelen. De eerstvolgende onderhoudstechnische kwaliteitsmeting vindt plaats in 2014/2015.

Functionele kwaliteit schoolgebouwen

De functionele kwaliteit heeft betrekking op zowel de kwaliteit (bijvoorbeeld duurzaamheid en binnenklimaat) als op de gebruikswaarde van een gebouw. Bij het begrip gebruikswaarde kan worden gedacht aan de onderwijsinhoudelijke geschiktheid van lokalen, nevenruimten en de gebouwindeling.

De kwalitatieve beoordeling wordt onder meer bepaald door onderwijskundige opvattingen, opvattingen over milieu en duurzaamheid en veranderende rijksregelgeving.

Onderwijshuisvestingsbeleid dient zoveel mogelijk aan te sluiten bij de actuele kwantitatieve en kwalitatieve huisvestingsbehoefte van de scholen. Het in principe statische karakter van een gebouw mag geen belemmering vormen voor de dynamiek en toekomstige behoeften. Het gebouw moet een passende jas zijn en blijven voor de actualiteit van het primaire onderwijsproces. Het vergt periodiek een bezinning en een antwoord op vraagstukken zoals flexibiliteit, bezetting, uitstraling, bereikbaarheid, herontwikkeling, afweging renovatie/nieuwbouw, duurzaamheid, functionaliteit en gebruikskwaliteit.

De beleidsinhoudelijke prioriteiten voor de komende periode zijn vastgelegd in het door de raad vastgestelde IHP 2012-2015. Deze prioritaire thema's zijn:

- Binnenklimaat, duurzaamheid en energetische kwaliteit.
- Ruimtelijk-functionele aanpassing of vervangende nieuwbouw voor onderwijsinhoudelijk verouderde schoolgebouwen.

Bijlage B: geschatte ontwikkeling leerlingenaantallen

De gemeentelijke afdeling Onderzoek & Statistiek onderzoekt met regelmaat hoe de leerlingenaantallen in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs zich ontwikkelen. De meest recente prognoses (uitgangsjaren 2010 en 2011) zijn opgesteld voor de periode 2012-2026.

Stadsdelen	Aantal leerlingen		
	2010 (werkelijk)	2015 (prognose)	2018 (prognose)
Basisonderwijs			
Centrum/Oude Wijken	3.177	2.090	3.071
Noord-West	2.680	2.933	2.976
Noord-Oost	3.213	3.195	3.252
Zuid	2.250	2.200	2.076
Hoogkerk	820	827	799
Totaal	12.140	12.245	12.174
Speciaal basisonderwijs	597	570	570
Speciaal onderwijs	1.327	1.278	1.208
Voortgezet onderwijs	12.461	12.489	12.530
	26.525	26.582	26.482

In de prognoses is geen rekening gehouden met de mogelijke effecten van het rijksbeleid 'passend onderwijs', omdat nog onvoldoende bekend is hoe deze vorm krijgt en welke regelgeving daarbij gaat gelden.

Uit de prognoses blijkt dat geen grote veranderingen in de leerlingenaantallen worden verwacht. Ook voorzien we geen grote verschuivingen van leerlingen binnen de verschillende stadsdelen. De bestaande capaciteit, gemeten in m² bvo, is ruimschoots toereikend voor de toekomstige huisvestingsbehoeften.